მალაზია „ცოდნა"-ს გამოცემა № 56.

3945/3
6974

ᲝᲡᲒᲠᲐᲪ ᲓᲘᲓᲘ

(ისტორიული პიესა)

≡ ᲓᲐ ᲡᲮᲕᲐ ᲚᲢᲥᲡᲔᲑᲘ ≡

ᲐᲙᲐᲙᲘᲡᲐ

ფასი ორმოცი წაუღები

წიგნის მაღაზია „ცოდნა“-ს გამოცემა № 56.

ბაგრატ დიდი

(ისტორიული პოემა)

≡ და სხვა ლექსები ≡

აკაკისა.

თბილისი.
მსწრაფლმბეჭდავი თბილისის სეტეხის ციხისა.
1911.

ბაგრატ დიდი

ისტორიული პოემა

I.

მზე ჩაესვენა ბრწყინვალე ქართლის
და მან დაჩრდილა მით არე-მარე;
დაბნელდა... მაგრამ მაინც მის ბედზედ
ბოლოს გამოჩნდა შუქ-მფენი მთვარე,

ლაჟვარდ ცაზედა წყნარად მცურავი,
პირ-ბადრი, ნაზი, პირ-მომცინარე,
და მას თან ახლდა მისი თან-მსრბოლი
ერთი ვარსკვლავი მოსხივ-ცისკარე.

მაგრამ ამ დროსაც მოულოდნელად
აღმოტყდა სუსხით რისხვის გრიგალი
და აღმოსავლით გადმოიტანა
შავი ღრუბელი დიდი, დიდ-ძალი.

ცა მოწმენდილი, ლაჟვარდოვანი
დაიფარა და დაბნელდა არე!
ვით გველვეშაპმა მზეთუნახავი,
ისე ჩაყლაპა ღრუბელმა მფვარე.

აი ბურათი ქართლის ბედისა,
როდესაც განქრა მისი თამარი,
სანამ ბაგრატი მის ძით გიორგით
არ გაუბრწყინდა შეუპოვარი!

მაგრამ სრულიად განკურნვა წყლულის
ქართლისა ბედმა აღარ აცალა,
როცა მოჰფინა, ვითა კალია,
მძვინვარე, მხეც-ქმნილ მონგოლთა ძალა!

ლენგ-თემურს თვისის კოჭლობისათვის
ჰსურს მთელის ქვეყნის შურის-ძიება,
რომ დააკოჭლოს ყოველი ტომი,
რომელზედაც კი ჰსმენია ქება.

და რადგანც მაშინ ქართველთა ტომი
განთქმულობითა იხსენებოდა,
კოჭლ-თემურსაცა მისის შურითა
სიამით აღარ ეძინებოდა!

იმას ეგონა, თუ ქართველ ხალხსაც
დაიმონებდა როგორც სხვა ტომებს,
და რომ ნახავდენ მის ურიცხვს ძალას,
ვერ გაბედავდენ ძლიერთან ომებს!

მაგრამ მოსტყუვდა!.. საქმემ უჩვენა,
რომ ქართველთ გულში არ ედოთ შიში!..
ბევრჯელ გაბალთეს მონგოლთა რაზმი,
კვნესით აძახეს: „ვაი“ და „ვიშ!“

უფრო-და-უფრო გაძვინვარებულს
გული უძგერდა თემურსა რისხვით
და რაკი სიმხნით ვერ გააწყო-რა,
მან მოინდომა, რომ სძლიოს რიცხვით:

„ას-ასს მონგოლს ვცვლი თითო ქართველში,
ოღონდ კი ვსძლიო!“ დაიღრიალა,
და ბოლოს, მართლაც, როდესაც მოსწყდა
მეომარ მხედართ საქები ძალა,

გულადი ბაგრატ მცირისღა რაზმით
ღონე-მიხდილი ტყვედ წაიყვანა;
მაგრამ დაპყრობა სრულად ქართლისა
გიორგიმ მაინც დაუგვიანა.

მამისა კვალზედ მხურვალედ მსვლელი
მთებში შესულ ხალხს ის აღელვებდა
ხან იქ, და ხან აქ, მოულოდნელად,
მონგოლთა რაზმში გაიელვებდა.

მოსწყდა თან-და-თან ქრისტიანობა,
აოხრდა სრულად ნუხის მაზრები,
მაგრამ ჯერ მაინც კი არ დამცხრალან
მძვინვარე თემურ-ლენგის აზრები:

კიდევ სხვა მხარეს დაიბანაკა
მსხვერპლად აიღო რა ზაქათალა!
აქაც ჰსურს; თვისი რისხვა მოჰფინოს,
გამოიჩინოს სასტიკი ძალა!...

გაბეცა ბრძანება მან მთელს ბანაკში,
რომ შეისვენონ დაღლილთა ძილით,
იმატონ ღონე და მეტ მკაცრობით
ხალხი მოსრისონ, რა ადგენ დილით!

ვინ გაბედავდა იმის ურჩობას,
ბრძანება უჩნდათ, როგორც ღვთის ნება!
დაწვნენ მონგოლნი, მაგრამ ქართველებს
არ აძინებდა გულისა ვნება!

II.

შუაღამეა. ბნელი უკუნი
ზე დასწოლია ქართლისა არეს,
რომ ძილში მაინც მან შეუყენოს
ოხვრა და კვნესა წყლულსა, მწუხარეს.

ცა მშობლიური, ლაჟვარდოვანი
ვარსკლავებით და მთვარით შემკული,
ვით მგლოვიარე ძაძით მოსილი,
ნისლში იმარხვის ჩაშავებული.

ყვავილთა, თითქოს ნიშნად გლოვისა,
შეჰყენებიათ სუნნელთა ფშვენა,
და ბულბულნიცა ჩვეულებრივად
აღარა სტვენენ... დაჰბმიათ ენა!..

მათ ნაცვლად მხოლოდ ამ ბნელს წყვდიადში
გამდგარა ლეშის სუნი საზარი
და მასთანც ისმის მგლისა ზუილი:
ქართველის მძორს ეძებს გაუმაძღარი.

ამ დროს მოისმა აქ ორი კაცის
ახირებული რამ საუბარი:
ერთი ჰყვედრიდა მეორეს, მაგრამ
გულ-მტკივნეულად, ვით მეგობარი;

და მეორე კი შეუპოვრობით
პასუხს აძლევდა ხმის კანკალითა
და მის პირისგან ყოველი სიტყვა
გამოდიოდა რაღაც ძალითა:

პირველი ხმა

—„აოხრდა ქართლი, ქრისტიანობა
ჩვენის მოწმობით თან-და-თან სწყდება,
მაგრამ გმირული მისი სახელი
უკუნისამდე არ დავიწყდება!

„ცოცხალ მონაზედ უმჯობესია
თავისუფლების ძებნაში მკვდარი!
იმისი საქმე შთამომავლობას
ბნელს გაუნათებს, როგორც ლამპარი!

„დღემდის ყოველი მეფე ქართლისა
ამ აზრით იყო ხომ შემსჭვალული?
და შენ კი, გმირო, რად გვიღალატე?
რამ შეგიცვალა ფოლადის გული?

„გვითხარ, რად დაჰგმე შენ ქრისტეს სჯული?
რად შეარცხვინე მით საქართველო?
სკიპტრა, გვირგვინი და შენი ქება
შენვე დააჭკნე, ვით მწვანე მდელო!...

„ქართველთა მეფე, დიდი ბაგრატი,
სახელ-განთქმული, დღემდე სვიანი,
ისე დაეცა განა დღეს სულით,
რომ უნდა გახდეს მაჰმადიანი?

„ოჰ, რა მაგალითს აძლევს ქართველებს,
განთქმულთ, წინაპართ საკვირველ შვილებს
განთქმული მეფე! მისის მიბაძვით
სულით დაცემას მათ უადვილებს!..

„თითქოს გიყვარდა შენი სამშობლო?!
მაგრამ არა, სჩანს, ჩვენ ვსტყუვდებოდით.
შენ ის გიყვარდა შენ სადიდებლად,
შენ საპირადოთ!.. რას მივხვდებოდით?!

„დღეს კი შემთხვევამ ცხადათ გვიჩვენა,
რაც გულში გქონდა შენ დაფარული;
შექმნილო კერძო ცხოვრებისათვის,
იყავ ამიერ შეჩვენებული!..“

მეორე ხმა

— „ხა! ხა! ხა! ხა! ხა! გხედავ მოხუცო
სიბერისაგან გამოყრუებულს!..
აზრს ვეღარ იკრებ სასწორ-მხედველოდ
და ვერ იმაგრებ აღელვებულ გულს.

„ნუ თუ გგონია, მაგ შეჩვენებით
ის შეაშფოთო და შეაშინო,
და მაგ მწარისა საყვედურებით
სინანულისა ცრემლი ადინო,—

„ვინცა თავისი სამოთხე ტკბილი
მწარ-ჯოჯოხეთზე მტკიცედ გასცვალა
და ამ ქვეყნადაც გულით ატარებს
იმავ ჯოჯოხეთს!.. სწვავს მისი ძალა?

„მაგრამ გაბოდებს გულის ტკივილი,
ტყვე—ტყვეს მამხილებ საყვედურითა,
და გსურს მოალბო ეს ჩემი გული
ვითა ყმაწვილის, ცრემლების ღვრითა.

რაც უნდა მითხრა, არ გაგცემ პასუხს!
რაც რომ ცხადია, რაღად დავფიცო?
მაგრამ ბაგრატის პირადობა კი,
არ შეგიძლია, რომ დაამტკიცო.

„ორგვარი არის ჭეშმარიტება:
ნამდვილი და თანც მოჩვენებული;
მათი გარჩევა მეტად ძნელია,
ხშირად სტყუვდება საბრალო გული!

„და რა იცი, რომ ჰეშმარიტია,
რომელიც შენ გაქვს, ის საფუძველი,
და, ვით აქამდე შენს თვალში, აწცა
ისევ დარჩება დაურღვეველი?
შენ სცდები ..“

პირველი ხმა

— „ვინა? განა მე ვსცდები?
შენ გსურს სინათლედ მიჩვენო ბნელი?
ნეტავი მართლა!... ოჰ, რომ შეგეძლოს
და გამიქარვო ეს ცეცხლი მწველი!...

„მაგრამ ამაოდ!... ვერ მოვსტყუვდები,
ცხადად ვუყურებ შენს მოქმედებას:
თუ ვითა სწირავ შენს პირადობას
ჩვენი სამშობლოს მაღალ-დიდებას.

„სანამ გვირგვინი თავს გედგა ქართლის,
მისთვის იყავი თავ-განწირული,
და დღეს, როდესაც ყველა დაჰკარგე,
ტყვემან იცვალე დროს შეცვლით, გული.

მხოლოდ პირადის სარგებლობისთვის,
რომ დაიმოყვრო ლენგ-თემურ მხეცი,
მის წინ მლიქვნელობ და მაჰმადის სჯულს
მოწიწებითა თაყვანი ეცი!“

მეორე ხმა

— „მისთვის, რომ მიყვარს მე საქართველო!“

პირველი ხმა

— „არა, ეგ რა სთქვი! ვინ იტყვის უარს
თვის საყვარელზედ და აიღებს ხელს?
სჩანს, ადრე გძულდა და არც აწ გიყვარს.“

მეორე ხმა

„ეგ იმან მითხრას, ვინც სამშობლოსთვის
ჩემზედ უმეტეს ნამსახურია
და ჩემზედ მეტი იმის გულისთვის
ოფლი და სისხლი ერთად ულვრია!

ჯერ დამიმტკიცე, აბა მიჩვენე
ბრწყინვალე ღვაწლი შენი წარსული
მამულისადმი, და ჩემ ღვაწლსაცა
შენ შეუწონე ის დაფარული,

რომ მით დამტკიცდეს, თუ ამ ჩვენ ორში
ვის უფრო უყვარს თვისი მამული
და საპირადოდ, კერძოობითა
ვის უფრო უცემს ამაყი გული?
აბა მოჰყევი!“

პირველი ხმა

— „შენც კარგად იცი,
ვის არ ჰსმენია ჩემი სახელი?!
სადაც ოსებ-კი შევარდნილა,
გამაგრებულა იქ ბრძოლის ველი.

„სანამ სიბერემ არ დამასუსტა,
მტერზედ მახვილი არ გამცდენია
და თავ-განწირულს, შეუპოვარსა
სისხლზედა სიხლი დამიდენია!

„თეთრი ალარ მაქვს თავზედ იმდენი,
რამდენიც ტანზე მტრისგან ჭრილობა!
არ შემდრეკია ალოდეს გული,
მით დავიმტკიცე ქართველის შვილობა.

„ჩემი ცოლ-შვილი, ჩემი სახლ-კარი,
ამ ქვეყნიური მე ნეტარება,
ყველა შევსწირე ტკბილ სამშობლოსა,
მინდოდა მისი ბედნიერება!

„მაგრამ სიბერით რომ მოვუძლურდი
და არ შემეძლო ხელის ხმარება,
ბერად შევსდეგი, და საქართველოს
ღმერთსა ვაევედრებ! მდის მდულარება.

„მეც შემომიჩნდა ლენგ-თემურ მხეცი,
რომ შემეცვალა ეს ჩემი სჯული,
მაგრამ შენსავით არ მოვხიბლულვარ,
არ გამყინვია მხურვალე გული!“

მეორე ხმა

— „კეთილი! მაგრამ ქართლისა ბედმა
სჯულის გამოცვლა რომ გთხოვოს მსხვერპლად,
ამა სოფელზედ ხელ აღებული,
დასთმობ იმ სოფელს შეუნანებლად?“

პირველი ხმა

— „სჯული ქრისტესი?!.. ხომ არა ხუმრობ?
ეგ ჩემს განზრახვებს აღემატება:
ეშმაკებისთვს სულის შეწირვის
მირონ-ცხებულსა არა მაქვს ნება.“

მეორე ხმა

„მჯერა! ეგ არის შენი რწმუნება
შეუხებელი, შეურყეველი!
და მაშ ახლა მეც დამიგდე ყური,
და, რომ მომისმენ, პასუხს მოველი:

„ჰკუით სრულსა და გრძნობით აღვსილ კაცს
ვერ შეაშინებს უბედურება!..
რამდენიც უფრო ხელი ეშლება,
ის უფრო კერპად ემსახურება!

„მისგან არჩეულ ცხოვრების საგანს
და სიცოცხლესთან შეკავშირებულს
მაშინ გასწყვეტს ის, როცა კუბოში
ჩასდებს ცივსა და უგრძნობელსა გულს.

„ცოლის დამკარგვი სხვა ცოლს შეირთავს,
მკვდარ შვილს უქარვებს მეორე შვილი,
მაგრამ მაგიერს კი ველარ ჰპოვებს
კაცი, თუ არ ჰყავს მას დედა ტკბილი.

„რა გინდ ლირსებით შემკულიც იყოს,
ვერ იქმს დედობას დედი-ნაცვალი!
თუ შვილზედ საშო თვით არ ასწვია,
განზედ უკირავს ყოველთვის თვალი.

„მეფე დამთმობი ერთხელ გვირგვინის,
ბევრჯელ მეორედ ისევ მიიღებს,
და დაცემის დროს მიღებულსა წყლულს
ახალი ბედი სრულად ავიწყებს.

„მაგრამ, ვინც ერთხელ სრულად დაჰკარგავს,
გულით გასწირავს რა მისს სამშობლოს,
ის სანუგეშოდ უკუნისამდე,
ნული მოელის კეთილსა ბოლოს.

„არ ვგლოვ მე გვირგვინს და არც ჩემს სახელს,
ოდესმე განთქმულს და განბრწყინვებულს;
ვითლა მახსოვდეს ის მცირე რამე,
როს საქართველოს ვეფერეტ ათხრებულს?

„თვალ-წინ მიდგია ახლაც სურათი,
ის საზარელი დასანახავი,
როცა კალოზედ, ვით ბზე, მოლეწეს
ძუძუს-მწოვრები, უკკლიტეს თავი!...

„მათი კვნესა და მათი ტირილი,
დედების მოთქმით შეზავებული,
დღესაც ყურებში მე მიწივიან,
ტვინი მეწვის და მეწამვლის გული.

„ხომ გახსოვს, ოდეს ქართველთ ჰაბუკნი
ხელ-ფეხ შეკრულნი, დატიტვლებულნი
ველზედ ეყარნენ... და ზედ მონგოლნი
დაჯირითობდნენ გამძვინვებულნი?...

„და ან ის ჟლეტა... ვაგრაჰ, ეჰ, კმარა....
რომელი ერთი უნდა მოვსთვალო?!
უთვალაური დღეს ქართველის ტანჯვა!
გადმოიხედე ზეცით, უფალო!

„სამშობლოს ტანჯვის უძლურ მოწამეს
არ შემრჩებოდა აქამდე სული,
თუ რალაც დიდსა უცნაურს ძალას
არ განეშტაცა კერპად ეს გული.

„არც ეს ქვეყანა, არც ის ქვეყანა
მე ალარ მინდა, არც ერთი არ მსურს...
სანამ ლენგ-თემურს სამაგიეროს
არ გადვუხდი და არ მივაგებ შურს...

„მაგრამ რა გვარად? ტყვე ვარ უძლური,
მოსწყდა ქართველი მისი გმირობით!
და ძლიერ ხალხთან რაღას გავაწყობთ
ჩვეულებრივის პირ-და-პირობით,

„თუ არ ხერხითა და ცბიერებით?
და განვიზრახე მე მოტყუება
ლენგ-თემურისა სულის გაწირვით,
და აწ, უფალო, შენია ნება!

„ლენგ-თემურ თუ არ მაჰმადიანსა
არ მიენდობა სრულისა გულით!..
და მაშ, მოხუცო, აჰა მიზეზი,
თუ რა[illegible] მიყურებ შეცვლილსა სჯულით.

„ჩემი სამშობლოს გამოხსნისათვის
უკანასკნელად ეს მოვიგონე
და საიქიოც რომ დავივიწყე,
სული ჯოჯოხეთს მე დავამონე.

„ვიცი, იქ ტანჯვა უკუნისამდე
არ მომეშლება, არ არს ადვილი!
მაგრამ ვინც მამულს სულსაც არ სწირავს,
იმას არ ჰქვიან მამულის-შვილი!..“

როცა შესწყვიტა ეს საუბარი,
მეორემ უთხრა: „მეც შენთან ვარო!“
და დაიყვირა: „უნდა უარ-გყო
და ნუ შემრისხავ შენ, მაცხოვარო!“

ამ დროს უეცრად ბნელი განათლდა,
ცა გაიხსნა რა, გაილო კარი
და ორი კაცი გამოაჩინა:
ბაგრატ და ისაკ, მისი მოძღვარი.

მუხლ-ჩოჩარით მაღლა ხელ-აპყრობილნი
უხმო-უსიტყვოდ ცას შეჰყურებდნენ
და საქართველოს ჰირისგან დახსნას
უკანასკნელად მას ავედრებდნენ.

III

ძილი გაუტყდა ერთხელ ლენგ-თემურს
შეიხმო თვისთან ბაგრატი გმირი,
დასხდენ კარავში მარტოკა ორნი
და შეგობრული იწყეს თათბირი:

ლენგ-თემური

— „სული სულს იცნობს, გულს უგრძნობს გული,
გმირსა მიჰბაძავს ქცევითა გმირი,
და რომ თემური ბაგრატს უყვარდეს,
ჩემთვის არ არის ეს გასაკვირი.

„კარგად თუ ავად, შემთხვევამ იცის,
მაგრამ მთლად შესცვლის კაცს სიყვარული,
რა ახალ აღთქმად ის გულში სჩნდება,
მყისვე ირღვევა აქ ძველი სჯული.

„მაგრამ ამასაც, როგორც, ყველაფერს,
დრო შეუბრალი ბოლოს მოუღებს
და, ერთხელ შმაგსა გულის ვნებითა,
სინანულითა მაშინ აწუხებს.

და ეგებ ბაგრატ შენც მეგობრობის
სიყვარულით ხარ დაბრმავებული,
და თუ ოდესმე გული შეგერყა,
სჯულზედაც დარჩე შენანებული?“

ბაგრატი

— „თუ არ რწმუნება შეურყეველი,
რა შეაცდუნებს, რომ გადაჰყვეს გული,
გულსა შენახულს სოფლის ბრუნვისგან
და თავს ჭალარით დაგვირგვინებულს?

„ვფიცავ მე ზეცით გულთა მხილავსა
და მასთან ყოველთ წმინდათა ძალებს,
რომ დრო ვერ შემცვლის და ვერ გამიქრობს,
დღეს რომ გულში მწვავს, მე იმა ალებს!

„რასაც დღესა ვგრძნობ, მე ის რწმუნება
კუბოს კარამდე მიმყვება სჯულად!
არა, ძლიერო, მაგ ეპვებითა,
გეტყობა, მსახავ გულში ორგულად!“

თემური

— „მე? არაოდეს!.. მაგას ნუ ჰფიქრობ!..
განა არ ვიცი, რაა ქართველი?
მის შესადარი არსად მინახავს,
თუმც აზიისა ვარ მე შომელელი!

„სულით მაღალი და გულით მტკიცე
მ. სი განზრახვა უზაკველია,
და სანამ პირში სული უდგია,
მის დამონებაც—უფიქრელია.

„რომ მითხრას, ბაგრატს ნუ ენდობიო,
თუ არ თვითონ შენ, ვინ გამიბედავს?
არა ძმობილო, შენც კარგად იცი,
რომ თემურ-ლენგი ძლიერ შორს ჰხედავს.

„მაჰმადის სჯული რომ სჯობს ქრისტესას,
ამას ჭკვიანი ბაგრატ თვით მიხვდა;
მაგრამ ტყვედ-ქმნილსა ამდენს ქართველსა
თავისი სჯული რად დაავიწყდა?“

ბაგრატი

„ქართველებისგან მაგ გვარი ქცევა
სულაც არ არის გასაკვირვალი:
საითაც მათი მეფე გაიწევს,
მათაც იქითკენ უჭირავსთ თვალი.

„ქართველთ მეფეთა თავ-განწირულთა
მითი მიინდვეს ქვეშევრდომთ გული,
რომ არაოდეს არა ყოფილა
ხალხი იმათგან მოტყუებული.“

თემური

—„მაშ თუ მაგრეა, მთლად საქართველოც
შენს მაგალითსა მალე მიჰბაძავს?..
და მაშინ სჯულის ეგ შეთანხმება
ჩვენ ორ ტომს შუაც ჩამოაგდებს ზავს?“

ბაგრატი

—„ეგ არ იქნება. ამით არ მოშლის
ქართველთა ტომი ქრისტეს სამსახურს!
ის ჰბაძავს მხოლოდ ძლიერს მეფესა
და არა ტყვედ-ქმნილს, უტახტოს, უძლურს.

„ოჰ, რომ მქონოდა მაშინ ეს აზრი,
როდესაც ვიყავ მეფე ძლიერი,
დღეს მაჰმადის სჯულს აღიარებდა
ერთად ჩემთანა ქართველისა ერი!

„მაგრამ რაღა დროს, გვიანღა არის
ამაზედ ფიქრი, მოთქმა, გოდება,
სინანულითა თვის ნეკზედ კბენა
და უნაყოფო ცეცხლთა მოდება!“

ყურსა უგდებდა ამ სიტყვებს თემურ,
თითქოს ჰხვრეტავდა ბაგრატსა თვალით;
ბოლოს მოსდო მას კისერზედ ხელი
და მოჰყვა ისიც ხმისა კანკალით:

თემური

—„ბაგრატ! შენ გიცნობ მხოლოდ მე კაცად
და მისთვის მიყვარს შენთან თათბირი,
რომ შენი სიტყვა სხვისას არა ჰგავს
და არ გატყდება ეგ შენი პირი.

„შენც კარგად იცი დედა მიწაზედ
არავინა მყავს მე ჩემი ტოლი,
მაგრამ ვერავის ვერ მივნდობივარ,
გულით ურწმუნო, სულით ობოლი.

„ვის უნდა ვენდო? განა არ ვიცი,
თუ რას ჰფიქრობენ ჩემი სარდლები?
თუ მნახეს ერთი წაფორხებული,
დამესევიან როგორც რომ მგლები.

„თუ არ შიშითა, სხვა ვერაფრითა
მოიბირება იმათი გული!
მათ ზნეობითი გრძნობა არა აქვთ,
ქართველს არა ჰგავს, ვხედავ, მონგოლი.

მე მსურს ამისთვის, რომ საქართველო
ხელში ჩავიგდო, ჩემსკენ მოვიმხრო
და სჯულით მათთან რა შევკავშირდე,
სხვა ხალხი ჩოვსრა და სისხლი ვღვარო.

შენ მეყოლები მარჯვენა ხელად,
ქართველთა რაზმსა ჩემთვის დააწყობ
და შინ ვით მეფეს და ერთგულ ძმასა
დაპყრობილ ხმელეთს შუა გაგიყობ.

„როცა ბაგრატი ზურგს გამიმაგრებს
და თან მეხლება ქართველთა ჯარი,
მაშინ ხმელეთზედ ჩემს სამეფოსა
ალარ ექნება არსად საზღვარი

„ახლა ხომ იცი ჩემი ზრახვანი,
რაც ვსთქვი, შენ ლომო, ხომ გაიგონე?
მაშ წაიყვანე ჩემი ჯარები
ხვალვე და ქართლი მთლად დაიმონე.“

IV.

შეჰკრეს ამ გვარად გმირთა პირობა,
გამოემგზავრა ქართლისკენ ბაგრატ!...
და არ იცოდენ, რად მოდიოდა—
ქართლის სამოყვროდ, თუ მოსისხარ მტრად?

კახეთში მყოფსა მეფე გიორგის
შიკრიკი აძლევს ბაგრატის წერილს,
რომლითაც მამა გამოჩენილი
ამას მიუწერს შესანიშნავს შვილს:

„ შვილო გიორგი! ჩემი სურვილი
ასრულდა, სცხრება გულისა ვნება:
ლენგ-თემურისა სასტიკ ხელიდამ
ჩემი გამოხნა ღმერთმა ინება.

„ამხედრდა ქართლის დასაპყრობლად
მონგოლთა ჯარი დიდი დიდ-ძალი;
დღეს გარეგნობით მაჰმადიანი,
მე ვარ იმათი დიდი სარდალი.

„ბერდუჯის ახლოს ერთს ხეობაში
მე შემოვიყვან გზა-დაბნეულ ჯარს
და მაშინ, გმირო, აბა შენ იცი,
თუ მძვინვარეთა როგორ დასცემ ზარს“.

ვითა მალამო წყლულს, სამკურნალო
ისე ესწრაფათ ეს ცნობა ივერთ
და ერთხელ კიდევ თავ-განწირვითა
ეკვეთნენ გმირნი მოუსვენარ მტერთ.

არ დაუგდიათ აღარც მთხრობელი,
ტევი აავსეს მონგოლთა ლეშით;
და სხვა მტრებისა აღარ მლოდენი,
დარჩენ ქართველნი ტკბილის ნუგეშით.

კვალად მიიღო რა თვის სამეფო,
ბაგრატმა ქართველთ დაუდვა გული
და იმერ-ამერთ შეერთებითა
კვლავ განუკურნა სამშობლოს წყლული.

ასე იღვწოდა მამულისათვის
თავ-განწირული ის წინაპარი
და, რომ მის ხსოვნას თაყვანი არ სცეს,
მისთანა ჩვენში აბა ვინ არი!?

ვორგასლანის სიმღერა.

ვახტანგმა ხელი ხმალს ვიკარ,
მტერს როგორ შეუშინდები!
სიცოცხლეს მსხვერპლად გავსწირავ,
სულითაც დავეწინდები!

—

გარს ოთხი გუნდიც მეხვიოს,
მარტოსა მეჯარებოდეს,
თუ რომ გავექცე, „ფუ“ მითხრან!
დარჩენა მეჯავრებოდეს!

—

ჩემი ძველების ანდერძსა
ვერ გავსტეხ დიაცურადა:
ან მოვკლავ, ან შევაკვდები
ქვეყნის მტერს ვაჟკაცურადა.

—

მეც ანდერძს გაუტეხელად
გადავცემ შვილი-შვილებსა...
ერთი დგმის ღვაწლი მეორეს
ცხოვრებას უადვილებსა.

—

გულს ვერ გავიტეხ ბაყათარ!
ვერ დავაჩლუნგებ ძველ ხმალსა,
აწ ვერც დავაგდებ გულ გრილად
წინა პართ გზასა და კვალსა!

სიყვარული

მინდა რამ ვსთქვა, მაგრამ თევზი
მაგონდება მის ანდაზით,
და სიტყვებსა ეს მიზეზი
გულში მიკლავს უხმოდ ბრაზით!..

—

პირში ლაგმით რა უნდა ვსთქვა?..
მხოლოდ გეტყვი გადაკვრითა
და თუ გული არა გაქვს ქვა,
უნდა დასდნეს ამ ცრემლთ ღვრითა.

—

„პირველ ყოვლის მოგაგონებ
შენს ცხოვრებას წმინდას, წასულს...
არ დავფარავ!.. დაგაღონებ
და ვაშფოთებ ამით შენს გულს!

—

გახსოვს, ოდეს ცხრა კლიტულში
შენ სცხოვრებდი დედოფლურად?..
სიმხნე გედვა მაგ კლდე გულში
და ვერ გპოვეს მათ უძლურად?..

—

იმ დროებში შენი შოვნა
ბევრს უნდოდა ანგარიშით,
მაგრამ ვერვინ დაგიმონა
ვერც შეცდენით, და ვერც შიშით.

სპარსელს თურქსა და ბერძენსა
არ ჩაუგდე თავი ხელში,
გულით მტრედს და სულით ბრძენსა
ვინ გჩაგრავდა ამ სოფელში?!...

—

თავ-შეხვეულს შენ მოტრფიალს
ეგზავნიდი ხშირ შერცხვენას,
არ დასდევდი შენ იმის გულს
და არც არას იმის წყენას!...

—

მხოლოდ ერთი მე გიყვარდი!...
ჩემიც გსურდა სიყვარული!,..
შენ ჰყვაოდი, ვითა ვარდი,
მეც გეტრფოდი, ვით ბულბული!...

—

მაგრამ ბოლოს მიღალატე
ულოდნელად, დიაცურად!...
გულში ცეცხლი მომიმატე,
გამაშმაგე არ კაცურად!..

—

მოხიბლულმა, ვითა ჩერო,
მე დამაგდე ცოცხალ-მკვდარი
და ხომ გახსოვს, მშვენიერო,
თუ მე მაშინ რა გითხრი?

—

„ნუ სტყუვდები, თავის მტერო!..
მე მაგდებ და სხვასთან მიხვალ?
მაგრამ დღეს კი, ბედნიერო,
რად არ ჰფიქრობ, რა გელის ხვალ?!

—

„მონის ფასად დაგიჯდება
დღევანდელი ეგ ალერსი!..
ხასისათვის ვინ გიჟდება?..
რად არ იცი შენ ეგ წესი?!,.

—

„ბევრის ალთქმით, დიდის ხერხით
რომ ჩაგითრევს და შეგაცდენს,
მერე ზედ შეგდგება ფეხით,
დაგიმონებს, ცრემლებს გადენს!...

—

„ლეჩაქს მოგხდის, გაგაშიშვლებს,
ბანგს შეგასმევს, დაგაძინებს...
გამოგიზრდის მონად შვილებს...
და თვითონვე შენ დაგცინებს!..

—

„ამ თავითვე იჭკვიანე!
ნუ ენდობი გარყვნილს, მაგ ავს!
და მაშინ მეც, გეთაყვანე,
მსხვერპლად შემოგწირავ ჩემ თავს!..

—

„მაგრამ, ვაი, ყურს არ მიგდებ,
მაცდურისკენ თვალს იშტერებ!..
მისთვის გულში მწველს ცეცხლს იდებ!..
მისთვის მხოლოდ გულს აძგერებ!..

—

„მიკვირს, მიკვირს, რად არ გრცხვენის!.
ჰხედავ როგორ გიშვერენ თითს?!..
ონოფრე ხომ ხარბათა გრყვნის
და შენ კი ვერ ბაძავ ივდითს!..“

—

ეს გითხარი, მაგრამ შენ კი
ჩემი აღარ დაიჯერე:
შეიყვარე ის გულ-მანკი,
გულიც მისთვის აიძგერე!..

—

აიძგერე და ეხლა კი,
რაც გირჩიე მაშინ, ყველა
გაგონდება, ვით არაკი,
და აღარ გაქვს მაინც შველა!...

—

მაგრამ იცი, მე რას გირჩევ,
ვით სნეულსა და ავადმყოფს?
თუ ორს ჭირში ერთს აირჩევ,—
გარყვნას, ისევ სიკვდილი სჯობს!...

—

სხვასაც გირჩევ, მაგრამ თევზი
მაგონდება მის ანდაზით
და სიტყვებსა ეს მიზეზი
გულში მიკლავს უხმოდ ბრაზით!...“

სხვა გვარი ტრფობა

თუმცა არ იცხებ ფერ უმარულსა
არ იხუჭუჭებ შენ კეკლუცად თმას:
მაგრამ მიმატებ მაინც სიყვარულს
და აორკეცებ ამ ჩემ გულის-თქმას.

*
* *

საქვეყნოდ გეტყვი, რომ დაიჯერო:
გამსჭვალული ვარ მე სიყვარულით!
მსურს, გული მხოლოდ შენთვის ვაძგერო
და შემოგევლო თავს სიხარულით!

*
* *

მისთვის მიყვარხარ, რომ შენ ხარ ქალი
ჭეშმარიტების გრძნობით აღვსილი;
რომ აასრულე მშობლობის ვალი
და გამოზარდე მამულის-შვილი!...

*
* *

რომ ნანინაში შენს პატარა შვილს
არ უმღეროდი მრუდე მაღლობას
და სიყრმიდგანვე იმ უმანკო ჩვილს
მით არ აჩვევდი რამ საძაგლობას!

*
* *

ეტყოდი: „თუმც ხარ შენ ჩემი შვილი,
მაგრამ ეკუთვნი უმალ სამშობლოს!
შენ კი მიიღე ღირსი სიკვდილი
და დედა-შენმა, დეე, იობლოს!

*
* *

უცხო ხალხისგან დამონებულნი
ვართ, შვილო! არ გვაქვს ჩვენში ჩვენ ბინა,
იზარდე მათ მტრად, არისხე გული,—
ეს არის ჩემი ტკბილი ნანინა!"

*
* *

წვრთნიდი რა შენ შვილს აი ამ გვარად,
ჰეშმარიტების გზა მოუპოვე
და სიყვარული მამულის მარად
დედის რძესთანა თან შეაწოვე!

*
* *

მომეცი ხელი, გული მაქვს ცხელი,
რომ მოგეხვიო, მომეცი ნება!
შენ გენაცვალოს კეკლუცთ ყოველი,
ოხერიც იყოს მათი მშვენება!

*
* *

მე შენ არ გეტრფი შვენებისათვის,
არც თითები გაქვს ბროლივით თლილი!
მე გიამბორებ ხელზედ მისათვის,
რომ მაგით გეპყრა მამულის-შვილი!

*
* *

შენს მკერდს ვემთხვიო, მაქვს მე სურვილი
თეთრი რომ არის—მისთვის კი არა!
არა!.. მისთვის, რომ მამულის-შვილი
ჰეშმარიტ დედას მაგ გულში გეპყრა!

*
* *

მაშ ნული იცხებ ფერ-უმარულსა,
ნურც იხუჭუჭებ შენ კეკლუცად თმას!
ვერ მომიმატებ მით სიყვარულსა,
ვერც გაადიდებ ამ ჩემ გულის თქმას.

ლევენდიდან—„ვოვია მეჩანგური“

ჩემს სამშობლოსა ღალატი
შავ ნისლივით ჩამოაწვა:
ძმამ—ძმას საფრთხე გაუთხარა,
შვილმა მამა ჯვარზედ აცვა!..

ისარგებლა მით სტუმარმა,
ჩემგანავე მოწვეულმა,
სტუმრობა რომ არ იკმარა
მასპინძლობა უთხრა გულმა.

მაგრამ იმის მასპინძლობას
ჩვენ ქვეყნისთვის არ აქვს მადლი
უცხო სენი თვალთ-მაქცური
გულ-ღვიძლს უხრავს, ვითა მატლი!

და მის შემდეგ ჩემს სამშობლოს
თვისი ფერი შეეცვალა,
და ნაყოფის მოცემაში
დაეკარგა ძველი ძალა!

ვარდი ეკლად შეიცვალა,
საპატიო გახდა ანწლი
და პურის წილ ითესება
ზგორვალა და მავნე ღვარძლი!..

მაგრამ ძმებო, ნუ შევკრთებით!
სასხლავს მივყოთ ყველამ ხელი;
ეკალს ძირი ამოვუგდოთ,
სისხლით ვღებოთ მთა და ველი!..

ეკლნარშია მწარ სიცოცხლეს
ვარდნარშია სჯობს სიკვდილი!..
ამით უნდა იცხოვალოდეს
მამულისა ვარგი შვილი!..

უსამართლო ძლიერებას
საუკუნო არ აქვს ძალი,
უძლეველი საბოლოოდ
არის მხოლოდ სამართალი.

და მაშ, ძმებო, დრო ძვირად ღირს...
ნუ დავკარგავთ, დავეშუროთ
და ჩვენისა თავ-განწირვით
შვილებს ქუდი დავახუროთ,

რომ ჩვენისა თავ-შეწირვით
ალარ ექმნესთ მონობით წვა,
და ალარც სთქვან, რომ ღალატი
მათაც უღლად ზე დააწვა!